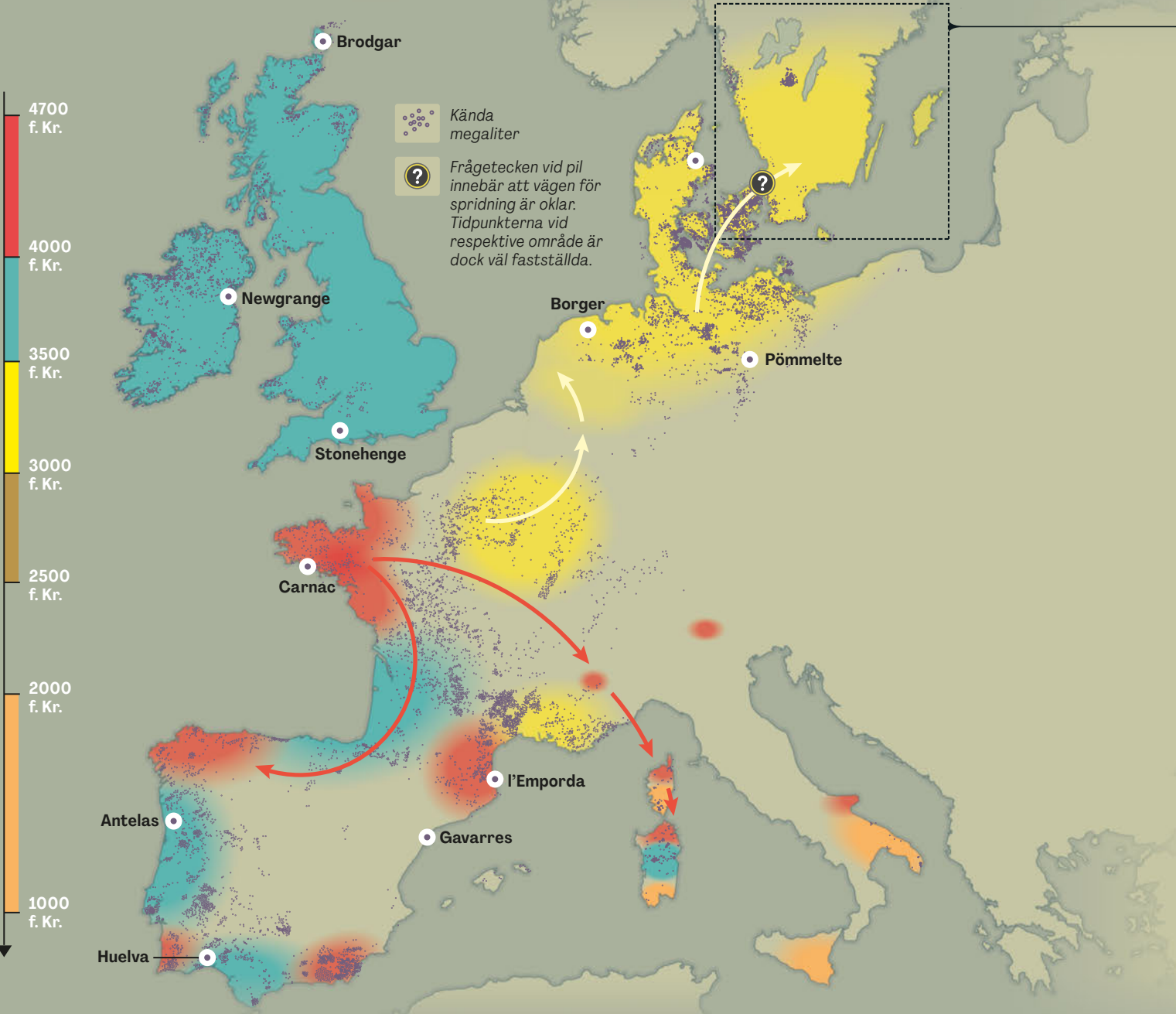

Tidiga bönder byggde megaliterna

Megalitiska monument byggdes i Europa en tid efter lantbrukets ankomst till världsdelen. Megalit är grekiska och betyder ”stor sten”. Monumenten byggdes oftast av stenar i olika form och storlek, ofta som gravar täckta av jord eller platser för dyrkan och ritualer som Stonehenge. Senare forskning visar att de även kunde byggas enbart av jord, trä eller andra material.

Byggandet av stenmonument är inte ett uttryck för en gemensam och enhetlig kultur, utan förändrades med tiden och utformades olika på skilda platser. De tidigaste byggdes i dagens Bretagne kring 4700 f. Kr. och megaliterna spred sig snabbt längs Atlantkusten till Iberiska halvön och in i Medelhavet. Därefter fortsatte de att breda ut sig till Brittiska öarna och norrut i Europa, för att nå Norden kring 3500 f. Kr. Kartan baseras på Bettina Schultz-Paulssons doktorsavhandling från 2019.

AV JOHAN JARNESTAD OCH MATS KARLSSON

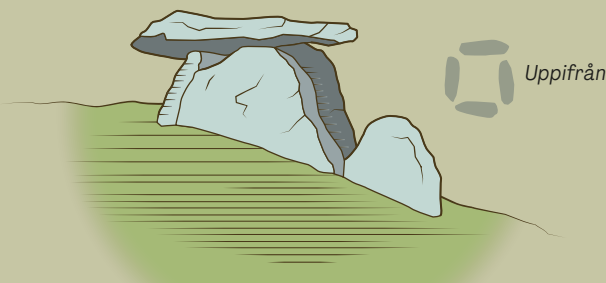
MEGALITER I SVERIGE

Megaliterna i Norden är framför allt gravar, medan stora monument är ovanligare. Kartan visar ett mindre urval av platser med kända dösar, gånggrifter och hällkistor samt en nyupptäckt monumental samlingsplats i Hammar utanför Kristianstad.

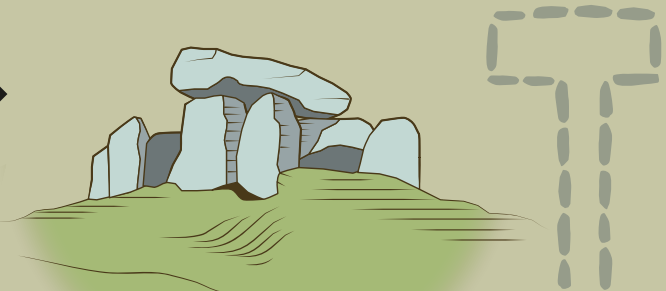
DÖS

Den äldsta typen av megalitgravar i Norden är dösar-na. De uppfördes cirka 4000–3350 f. Kr., framför allt i Danmark, Skåne, Blekinge och på Västkusten. De hade stående väggstenar, ett takblock och täcktes av en jordhög. Oftast begravdes en person i dem. Bilden visar Hagadösen på Orust.

GÅNGGRIFT

Gravtypen byggdes nedsänkt med kantstenar, med en låg gång fram till en tvärställd gravkammare för ett flertal individer. De bildade ett T och täcktes av takplattor och jord. De uppfördes cirka 3350–1700 f. Kr. i södra Sverige. Bilden visar Luttra gånggrift i Falbygden, där det finns 260 gånggrifter, merparten av alla i landet.

HÄLLKISTA

Hällkistorna ansågs tidigare tillhöra megalit-gravarna, en utveckling av gånggrifterna, fast raka och utan T-form. I dag är ursprung och klassificering omstridda. Hällkistorna uppfördes ända in på brons-åldern, cirka 2400–1500 f. Kr.